

דרך מצותיך

עם ביאורי
הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ

מצוות ציצית (א)

פרשות תזריע-מצורע

תשפ"ו

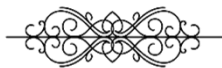
לומדים יקרים,

בשבועות הקרובים נפרסם את ביאור הרב למצוות ציצית,
מספר 'דרך מצוותיך' לאדמו"ר הצמח צדק.

תוכן העניינים

- פתיחה 3
- הקדמה ראשונה: המצוות הן מעשיות 3
- הקדמה שנייה: גן עדן ותחיית המתים 5
- הקדמה שלישית: אור פנימי ואור מקיף 9

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת אחי האהוב ינון פליישמן, שנפל במלחמה

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת

מורנו ורבנו הגדול אשר מימיו אנו שותים

הרב עדין בן אברהם משה אבן ישראל (שטיינזלץ) זצ"ל

להקדשת החוברות לעילוי נשמת יקיריכם התקשרו: 052-886-8823

לעשות ציצית על כנפי כסותו. הנה להבין שרש ענין מצוה זו, על פי מה שכתוב בכוונות האריז"ל בפרי עץ חיים, שהטלית הוא אור מקיף הגדול לזעיר אנפין שמקיפו מראשו עד רגלו, ולפיכך נקראת 'טלית', שהוא מספר עשר פעמים מ"ה שבבחינת עשר ספירות דזעיר אנפין, והציצית הם בחינת מקיף החוזר, רוצה לומר ממוחין דאבא ואמא המתלבשים בזעיר אנפין להיות לו מוחין בבחינת אור פנימי בג' ראשונות שבו. ואחר כך על ידי הכאת קוצי דשערי דאריך אנפין התלויין עד רישא דזעיר אנפין בערפו נגד המצח שלו, שהוא מכה במוחין דזעיר אנפין ומוציא הארתם לחוץ ונקרא מקיף החוזר, והם בחינת שערות. ונמשכים עד רישא דנוקבא שהתחלתה מן החזה דזעיר אנפין ולמטה, ושם הם ניכרים הציצית, מה שאין כן למעלה הם נבלעים במקיף הגדול שהוא הטלית. ומן החזה ולמטה הם ניכרים כי שם הוא גם כן מקום גילוי החסדים, ועל ידיהם נעשו לבנים ומאירים אל הנוקבא דזעיר אנפין, ולכן נקראים תשמישי מצוה, יעויין שם באריכות. ועוד שם ענין תכלת ולבן וציץ וציצית כו', וכמו שיתבאר בעזרת ה' יתברך.

וביאור זה, להבין משל ומליצה דברי חכמים וחידותם, יש להקדים מאמר רבותינו ז"ל המפליגים בענין מצות ציצית. והוא אמרם זה לשונו בפרק ד' דמנחות, דף מג ב, על פסוק "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'", במדבר טו, לט: "שקולה מצוה זו כנגד כל המצות כולן". ופירש רש"י, מדכתיב "את כל מצות". ועוד, דציצית בגימטרייה ת"ר, חמישה קשרים ושמונה חוטים, הרי תרי"ג, ותניא אידך: "וראיתם אותו וזכרתם – ראייה מביאה לידי זכירה" כו'. ולהבין זה, למה בחר במצווה זו להיות על ידה דוקא זכרון כל המצות והיותה

פתיחה

[על חלקו הראשון של המאמר אין בידינו

את ביאור הרב]

וביאור זה, להבין משל ומליצה דברי חכמים וחידותם, יש להקדים מאמר רבותינו ז"ל המפליגים בענין מצות ציצית. והוא אמרם זה לשונו בפרק ד' דמנחות, דף מג עמוד ב, על פסוק "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'" במדבר טו, לט: "שקולה מצוה זו כנגד כל המצות כולן". ופירש רש"י, מדכתיב "את כל מצות ה'", ומכאן שעל ידי ראיית הציצית אדם יכול

להיזכר בכל מצוות ה'. וכתוב עוד, דציצית הוא בגימטרייה ת"ר, 600, וכשמוסיפים חמישה קשרים ושמונה חוטים, הרי תרי"ג, הרי ששוב יש ראייה לכך שהציצית כוללת את התורה בהיקף הגדול שלה. ותניא אידך במנחות: "וראיתם אותו וזכרתם – ראייה מביאה לידי זכירה, וזכירה מביאה לידי מעשה" כו'.

הקדמה ראשונה: המצוות הן מעשיות

ולהבין זה למה בחר במצווה זו להיות על ידה דוקא זכרון כל המצות והיותה

שקולה כנגד כולן, צריך להקדים תחלה שלוש הקדמות. האחת, הוא ביאור ענין מעלת התורה והמצות אשר בשבילם ירדה הנשמה ממקום מעלתה, בעודה עומדת לפני ה' ומתענגת בהשגתה מזיו כבודו כאחד מן השכליים הנבדלים, ותרד בגוף חומרי מלא תאוות גשמיות לקיים מצוות מעשיות וללמוד תורת ה' המדברת מעניני גשמיים, כפאה ותרומה ומעשרות וציצית מצמר כו'. שלכאורה הוא פלאי, ודיברנו מזה במצווה א', וכאן נוסף לך ביאור קצת, ודברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר.

השני, להבין ולהשכיל בענין השכר והוא הטובה שתגיע לאדם בעשיית המצות שציוונו בהם על ידי משה רבנו עליו השלום, והם שני מינים: אחד הוא הגן עדן, שני תחיית המתים, במהרה בימינו אמן. והנה הרמב"ם ז"ל בפירושו המשניות במשנת "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", האריך בביאור ענין עולם הבא שלדעתו זהו הגן עדן. וזה לשונו בקוצר: "כי כמו שלא ישיג הסומא עין הצבעים, ולא החרש שמע הקולות, כן לא ישיגו הגופות התענוגים הנפשיות, שהם תמידים ועומדים לעד ואינן נפסקים, ואין ביניהם ובין התענוגים גשמיים יחס וקורבה בשום פנים. ועניינו הוא מה שמשיגים באמיתת הבורא יתברך,

חומריים. אמנם יש פה גם מעט מצוות אחרות, רוחניות יותר, אך לעומת דתות אחרות היהודים נדרשים לעסוק הרבה יותר בסירים, באוכל ובשאר עניינים גשמיים וחומריים. אותו הדבר נכון גם בלימוד תורה: בהיקף הרחב, התורה עוסקת בביאור ופירוט העניינים הגשמיים האלו: כמה צריך לאכול, איך צריך לתת, מתי צריך לקחת וכן הלאה.

שלכאורה הוא פלאי, שכן בסופו של דבר גם אם אדם נכנס בשלום ויצא בשלום זהו עסק הפסדי לנשמה. זה כמו שישלחו אדם לעבודות כפייה, והוא יצטרך להתעסק שם בכל מיני זוטות: יכול להיות שהוא יעבור את זה בשלום, אבל כנראה שהוא היה מעדיף להיות חופשי. גם הנשמה עוסקת במקורה בכל מיני עניינים גבוהים, אבל לאחר ירידתה לתוך הגוף היא צריכה להתעסק במספר החוטים שיש בציצית ולבדוק שהקשרים מספיק חזקים. ודיברנו

שקולה כנגד כולן, צריך להקדים תחלה שלוש הקדמות, בתחומים אחרים לגמרי. האחת הוא ביאור ענין מעלת התורה והמצות אשר בשבילם ירדה הנשמה ממקום מעלתה, בעודה עומדת לפני ה' ומתענגת בהשגתה מזיו כבודו כאחד מן השכליים הנבדלים, ותרד בגוף חומרי מלא תאוות גשמיות. הנשמה למעשה יורדת מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, או בלשון הניגון החב"די – 'הנשמה יורדת לתוך הגוף, אך צועקת ווי, ווי'; היא יורדת מעולם הנשמות שהוא צח ומצוחצח שבו יש לה השגות והארות עליונות – אל תוך גוף גשמי מלא בתאוות. אז לשם מה היא יורדת? לקיים מצוות מעשיות וללמוד תורת ה' המדברת מעניני גשמיים, כפאה ותרומה ומעשרות וציצית מצמר כו'. כלומר הנשמה יורדת לעולם הזה עם כל הבעיות והסיכונים שבו כדי לעסוק במצוות, שבכללותן עוסקות בעניינים

על ידי כל מיני משלים ודוגמאות: לבן הוא הצבע של השלג, של הסיד או של הברבור, שהצורה שלו היא כזאת וכזאת – אבל למעשה לעיוור אין שום תפיסה של מושג ה'צבע', ולכן מבחינתו אין שום מכה משותף לסיד, שלג וברבור, וממילא כל ההסברים הללו הם ריקים מתוכן עבורו. אותו אופן, מדובר על כך שבגן עדן הצדיקים ישבו עם עטרות בראשיהם, והם ייהנו מזיו השכינה (ברכות יז,א); אלא שהרמב"ם מסביר שכשם שהעיוור איננו יכול להשיג מהו צבע, גם אם יכולה להיות לו הבנה כלשהי, גם לאדם בתוך הגוף לא יכולה להיות השגה של הנפש הטהורה ושל ההנאות שלה בגן עדן. זאת אומרת שיש חוסר תפיסה בסיסית, אין יכולת השגה כלשהי, ולכן התענוג הרוחני הוא דבר שמנותק לחלוטין מהקיום הנוכחי של האדם.

למרות זאת, אפשר לומר הגדרה מסוימת של התענוגות הנפשיות: שהם תמידים ועומדים לעד ואינם נפסקים, ואין ביניהם ובין התענוגים גשמיים יחס וקורבה בשום פנים. בניגוד להנאות הגוף שהן תמיד מוגדרות ומוגבלות מבחינת החושים והגירויים, הרי שהתענוג הרוחני הוא אין סופי. מפני שהגוף הוא מוגבל, ההנאות שלו נעשות מטושטשות ומשעממות לאחר זמן מסוים או מספר פעמים שהאדם חווה אותן. לעומת זאת, פעולות הנפש הן תמידיות ונצחיות, ולכן מעבר לכך שהן ממהות אחרת הן יכולות להימשך לעד. ובכל זאת, מהו עניינו של התענוג הרוחני? עניינו הוא מה שמשגיגים באמיתת הבורא יתברך, שזוהי למעשה

מזה במצווה א', וכאן נוסיף לך ביאור קצת, ודברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר.

הקדמה שנייה: גן עדן ותחיית המתים

לאחר שהנשמה יורדת לגוף היא עובדת בכל מיני עבודות; אפשר לעבוד בעבודות שיותר מכבדות ובעבודות שפחות, אבל מה מקבלת הנשמה בסופו של דבר מכל העניין? ולכן בנוגע לכך העניין השני שיש להבין ולהשכיל, הוא בענין השכר והוא הטובה שתגיע לאדם בעשיית המצות שציוונו בהם על ידי משה רבנו עליו השלום. והם שני מינים: אחד הוא הגן עדן, והשני הוא תחיית המתים, במהרה בימינו אמן. והנה הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות במשנת "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא" (משנה סנהדרין י,א), שם הוא מנסח את עיקרי האמונה שלו, האריך בביאור ענין עולם הבא שלדעתו זהו הגן עדן. תמצית התפיסה של הרמב"ם היא שגן עדן ועולם הבא הם למעשה מצב בו הנפש היא בדרגה עליונה שבה יש לה התייחסות מסוימת אל הקב"ה.

וזה לשונו בקוצר: "כי כמו שלא ישיג הסומא עין הצבעים, כיוון שהיותו עיוור שוללת ממנו את היכולת להבין מהו בכל צבע, ולא החרש שמע הקולות, כן לא ישיגו הגופות התענוגים הנפשיות. מכיוון שלעיוור ולחרש אין תפיסה ראשונית של המושגים הבסיסיים של צבע או צליל, אין להם יכולת לתרגם אותם באופן פנימי וממילא גם אין שום יכולת לדבר איתם על כך. אפשר לנסות להסביר לעיוור מהו לבן

ובזה הם בתענוג תמידי שאינו נפסק, והוא העולם הבא שנפשותינו משכילות שם מידיעת הבורא יתברך. ואותו תענוג לא יחלק לחלקים, ולא יסופר ולא ימצא משל למשול בו אותו התענוג, אלא כמו שאמר הנביא עליו השלום כשנפלאו בעיניו גדולת הטוב ההוא ומעלתו, אמר: "מה רב טובך" כו', תהילים לא, כ. והוא הטובה והתכלית האחרון ולהיות בכבוד הזה ובמעלה הנזכרת עד אין סוף כו'. ותחית המתים הוא יסוד מיסודי משה רבנו עליו השלום כו'. ודע כי האדם יש לו למות בהכרח, ויתפרד וישוב למה שהורכב ממנו", עד כאן לשונו. רוצה לומר כי תחיית המתים הוא לפי שעה, ואחר כך ישוב לגן עדן, שהוא התכלית האחרון והטובה האמיתית הנקראת עולם הבא. וביאר זה גם כן יותר באגרת התחייה אשר לו, יעוין שם.

אבל הרמב"ן ז"ל נחלק עליו בראיות ברורות, דהא אמרו רבותינו ז"ל: "צדיקים אינן חוזרין לעפרין" (סנהדרין צב, א), ופירש דתחיית המתים הוא התכלית האחרון והוא הטובה הגדולה הנקראת עולם הבא, והגן עדן שהוא תענוג הנפשות ושכליים נבדלים – אם אמנם אמת שמעלתו נכבדת עד מאד, וכמו מה שכתב הרמב"ם ז"ל, וגם יותר ממה שכתוב גבוה מעל גבוה מאד נעלה – עם כל זה אינו רק מקום לפי שעה להינפש מעת פרידתה מן הגוף דעתה עד זמן התחיה שהוא העולם הבא. שטובת העולם הבא שהוא התחיה עודפת עליו לאין קץ ותכלית בענין התענוג בגילוי אלוקותו יתברך.

המצב שבו היא מתקשרת ומשיגה באופן מסוים את הבורא, שזהו עונג שכעת איננו יכולים בכלל להתחיל להבין אותו. ולהיות בכבוד הזה ובמעלה הנזכרת עד אין סוף כו'. ותחית המתים לשיטת הרמב"ם הוא יסוד מיסודי משה רבנו עליו השלום כו'. וממשיך הרמב"ם: ודע כי האדם יש לו למות בהכרח, ויתפרד וישוב למה שהורכב ממנו", עד כאן לשונו. רוצה לומר כי תחיית המתים הוא לפי שעה, ואחר כך ישוב לגן עדן, שהוא התכלית האחרון והטובה האמיתית הנקראת עולם הבא. לפי התפיסה האריסטוטלית, כל דבר נחלק לעצם ומקרה: יש את המהות כשלעצמה, ויש את המאורעות שהיא עוברת. אחד הדברים שיכולים לקרות זה ששני עצמים יתחברו זה לזה, ולפי

ההנאה מזיו השכינה, ובזה הם בתענוג תמידי שאינו נפסק, והוא העולם הבא שנפשותינו משכילות שם מידיעת הבורא יתברך. ואותו תענוג לא יחלק לחלקים, ולא יסופר ולא ימצא משל למשול בו אותו התענוג, אלא כמו שאמר הנביא עליו השלום כשנפלאו בעיניו גדולת הטוב ההוא ומעלתו, אמר: "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך" כו', בתהילים לא, כ. ה'טובך' הוא 'צפון ליראיך', וזהו אותו "יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית" (ברכות לד, ב), שאין לנו שום השגה בו. לכן, כל משל או כל חלוקה לפרטים והשוואה ודמיון שלהם לדברים אחרים הם חסרי משמעות. והעולם הבא הוא הטובה והתכלית האחרון של הנפש, והוא

ממה שכתוב גבוה מעל גבוה מאד נעלה – עם כל זה אינו רק מקום לפי שעה להינפש מעת פרידתה מן הגוף דעתה עד זמן התחיה שהוא העולם הבא, שטובת העולם הבא שהוא התחיה עודפת עליו לאין קץ ותכלית בענין התענוג בגילוי אלוקותו יתברך.

לפי הרמב"ן, בעולם הזה הנפש נמצאת בתוך הגוף והיא נאבקת איתו במשך כך וכך שנים. לאחר מכן מגיע השלב של גן העדן, שלשיטת הרמב"ן הוא למעשה מעין חדר המתנה של הנפש, שבו היא מחכה לתחיית המתים, שהיא כבר השלב הבא של העולם הבא. לפי הרמב"ן, בעולם הבא ניתן למצוא שלושה אלמנטים: הראשון הוא שיש חיבור מחדש של הגוף והנפש. השני הוא שזהו איננו חיבור זמני וארעי ומלא בבעיות כמו החיבור שיש בעולם הזה, אלא זהו צירוף חדש וחיבור שהוא ניצחי במהותו, בו המאבק בין הגוף והנפש נפסק והם חיים יחד בהרמוניה כהווייה אחת. זהו אמנם איננו משל שלם, אבל במובן מסוים זהו ההבדל בין תערובות לתרכובות: יכולה להיות תערובת שהיא קלה לפירוק ליסודות שממנה היא מורכבת, ויכולה להיות תרכובת שמצרפת את היסודות השונים באופן מאוד יציב, ובכך היא הופכת אותם למהות חדשה. באותו אופן, גם תחיית המתים והעולם הבא הופכים את הצירוף המחודש של הגוף והנפש להווייה עם מהות חדשה. בהמשך לכך, האלמנט השלישי של העולם הבא לפי הרמב"ן, הוא שהצירוף הזה מאפשר השגה גבוהה יותר אפילו ממה שהנפש השיגה לבדה בגן העדן.

הרמב"ם זה מה שקרה לגוף ולנפש: באופן מהותי הנפש איננה צריכה להיות מחוברת לגוף אלא היא הצטרפה אליו רק במקרה. למעשה, כך מבין הרמב"ם את העונש על חטא עץ הדעת: מעתה הנפש חייבת להיות מורכבת על גבי הגוף הזמני שעתיד למות. מכיוון שכך, תחיית המתים שכוללת את החיבור מחדש של הגוף עם הנפש איננה מסתדרת כל כך בתוך הסכמה של הרמב"ם, ולכן הוא כותב שהיא רק שלב זמני לפני העולם הבא: זה נכון שבתחיית המתים הגוף והנפש יחזרו להיות מחוברים, אך מכיוון שזוהי איננה הרכבה מהותית סופה שהיא תתפרק, וכך הנפש תוכל להגיע לבדה אל התכלית, שהיא העולם הבא. וביאר זה גם כן יותר באגרת התחיה אשר לו, שם הוא מדבר על תחיית המתים, יעוין שם.

אם כן, לדעת הרמב"ם תחיית המתים היא אפיזודה בתוך המכלול הגדול, מכיוון שהעיקר הוא שלאחר שאדם עוסק בעולם הזה בתורה ומצוות הוא יושב בעולם הבא כנפש בלבד, ומתענג על השגת הבורא. אבל הרמב"ן ז"ל נחלק עליו, וניתן לסכם את טענתו כנגד הרמב"ם בכך שהוא נוקט באינטלקטואליזם מופלג. ובראיות ברורות מדברי חז"ל הרמב"ן מוכיח את שיטתו, והוא מביא למשל דהא אמרו רבותינו ז"ל: "צדיקים אינן חוזרין לעפרן" (סנהדרין צב,א), ופירש דתחיית המתים הוא התכלית האחרון והוא הטובה הגדולה הנקראת עולם הבא, והגן עדן שהוא תענוג הנפשות ושכליים נבדלים – אם אמנם אמת שמעלתו נכבדת עד מאד, וכמו מה שכתב הרמב"ם ז"ל, וגם יותר

וכן הוא האמת על פי הקבלה. ולכאורה אינו מובן איך יהיה התענוג לנשמה כשהיא בגוף יותר מעולה ונכבד מן התענוג לנפש המופשטת מן החומר, שהרי מעלת הרוחניות יותר שלם מהגשמיות כנודע.

ושתי הקדמות אלו, יתבארו בהקדים הקדמה שלישית שיעדתי לך תחלה, והוא בענין חידוש העולם והתהוותו מאין (הן בששת ימי בראשית והן בתמידיות, כמאמר "מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית", כנודע בסוד השבת). בכח הבורא יתברך, המחדש מאין ליש, על ידי שני מיני המשכת החיות ממנו יתברך להעולם. אחת החיות הנשפע בתוכיות ופנימיות הנמצאים, רוצה לומר שהם משיגים אותו בכלים שלהם המוכנים לקבל אותו, כמו השכל שהוא נתפס במוח האדם וכח התנועה שנתפס באברים המתנענעים, ועל דרך זה בנמצאים העליונים כל אחד ואחד לפי מעלתו. והנה אור וחיות זה המתלבש בפנימיות המקבלים אינו מספיק להוותם מאין ליש, כי בריאה וחידוש היש מאין אינו אלא

וכן הוא האמת, כשיטת הרמב"ן, על פי הקבלה, שאמנם היה בעצמו מקובל, אך בדיוניו בשער הגמול הוא איננו מזכיר תפיסות קבליות. הצמח צדק אמנם מקבל את שיטת הרמב"ן, אולם הוא גם תוהה עליה: ולכאורה אינו מובן איך יהיה התענוג לנשמה כשהיא בגוף, יותר מעולה ונכבד מן התענוג לנפש המופשטת מן החומר, שהרי מעלת הרוחניות יותר שלם מהגשמיות כנודע. מבחינה מסוימת אחת השאלות הגדולות שהרמב"ן איננו מתייחס אליה בצורה שלמה, ואולי מפני שהיא איננה משמעותית מבחינתו, היא מדוע לשיטתו הנשמה ירדה לעולם; הלא אם התכלית היא שהנפש רק תעסוק במושכלות וברוחניות, מדוע היא צריכה לעבור דרך הגוף לשוב ולעלות אחר כך למעלה? היה עדיף שכבר תישאר שם מלכתחילה. לעומת זאת, לפי הרמב"ן יש משמעות ברורה לירידת הנשמה, והיא צורך העלייה: בסיטואציה מסוימת, הנפש יכולה להתחבר עם הגוף כך שתיווצר

המחלוקת בין הרמב"ם והרמב"ן נוגעת למעשה לתפיסה עולם רחבה יותר בנוגע למהותו של החומר. לפי הרמב"ם החומר הוא דבר נחות, ולכן הגאולה השלמה היא בשחרור השלם והסופי של הנפש מהגוף. אולם לפי הרמב"ן, אמנם בעולם הזה החומר הוא איננו דבר שלם והוא לא תמיד מצטרף באופן הנכון עם דברים אחרים, אבל מצד מהותו הוא יכול להצטרף אל הנפש ויחד ליצור הוויה חדשה שהיא גבוהה מהגוף ומהנפש כשלעצמם. מכיוון שכך, נתינת הנפש בגוף היא איננה רק ניסוי זמני כשיטת הרמב"ם, אלא זהו שלב ההכנה לפני שלב הצירוף הסופי שלהם יחד. לענייננו, ההשלכה של המחלוקת הזו היא שלפי הרמב"ם תחיית המתים וצירוף הנפש והגוף הם מצב ארעי וזמני בלבד, ואילו גן עדן הוא העולם הבא והוא יהיה המצב התמידי והשכר הסופי, ואילו לפי הרמב"ן הגמול הסופי והמצב התמידי הם דווקא בתחיית המתים, בעוד גן העדן הוא איננו אלא שלב ביניים.

הזה היא של ילד שנולד, ובנקודה מסוימת ומוגדרת הוא מתחיל לנשום, ומאותה שעה ועד לפטירתו הוא איננו נושם פעם אחת בלבד אלא הוא הולך ונושם כל הזמן. כעת נכנס הצמח צדק לעובי הקורה. חידוש העולם נעשה בכח הבורא יתברך, המחדש מאין ליש, על ידי שני מיני המשכת החיות ממנו יתברך להעולם, כלומר בריאתו התמידית של העולם נעשית בשני אופני השפעה: אחת היא החיות הנשפע בתוכיות ופנימיות הנמצאים, וזוהי השפעה של אור פנימי, שמגיע אל תוך הנבראים, רוצה לומר במובן זה שהם משיגים אותו בכלים שלהם המוכנים לקבל אותו, כמו השכל שהוא נתפס במוח האדם וכח התנועה שנתפס באברים המתנענעים, ועל דרך זה בנמצאים העליונים כל אחד ואחד לפי מעלתו. ההארה הפנימית מתייחסת למעלתם ויכולת הקיבול והביטוי של כל נברא ונברא, והיא למעשה הוויית החיים שלהם. אצל כל נברא ההארה הפנימית הזו מתבטאת באופן אחר: הוויית החיים של האדם היא מורכבת מאוד ולכן היא מתבטאת במגוון דרכים, אבל בצמח למשל ההארה הפנימית מתבטאת בכוח הצמיחה שלו, בחפצים דומים היא מתבטאת בעצם הקיום שלהם, ויש גם דברים מופשטים שאין להם הגדרה של צבע, תבנית או צורה.

והנה אור וחיות זה המתלבש בפנימיות המקבלים אינו מספיק להוותם מאין ליש, האור שמחיה את פנימיות מציאות העולם איננו מספיק כדי ליצור אותו. מדוע? כי בריאה וחידוש היש מאין אינו אלא

מהות שהיא עדיפה על הנפש כשלעצמה, ומשום כך היא צריכה לעבור את המאבקים הבעייתיים עם הגוף. גם במצוות 'פרו ורבו' ניתן לראות איך שכל הוויה נבדלת לעצמה, ושתי הוויות שמתחברות יוצרות מהות חדשה ועליונה יותר. אמנם יכול להיות שגם לגבר וגם לאישה יהיה יותר נוח לחיות לבדם, אבל אם הם יחיו כך הם לא יוכלו למשל להוליד ילדים, שזוהי למעשה תוספת על המציאות הפרטית של כל אחד מהם. לענייננו, הבעיה כאן לשיטת הרמב"ן והקבלה היא שעדיין לא ברור איך יכול להיות שהצירוף הוא גבוה מכל חלק כשלעצמו, וממילא גם צריך להסביר טוב יותר את ההבדל בין צירוף הגוף והנפש בעולם הזה לצירוף המקביל בעולם הבא.

הקדמה שלישית: אור פנימי ואור מקיף

ושתי הקדמות אלו, בנוגע לירידת הנשמה לעולם הזה לשם קיום המצוות המעשיות, ובנוגע לשכר העולם הבא, יתבארו בהקדים הקדמה שלישית שיעדתי לך תחלה, והוא בענין חידוש ובריאת העולם והתהוותו מאין (הן בששת ימי בראשית והן בתמידיות, כמאמר הברכה שבתפילה: "מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית", כנודע בסוד השבת). לפי תפיסת החסידות, בריאת העולם היא איננה מעשה חד-פעמי, אלא זוהי פעולה מתמשכת. כביכול, העולם התחיל להיברא בזמן מסוים, אלא שמאז הוא ממשיך ונברא כל הזמן. נברא והולך בכל רגע מחדש. אחת הדוגמאות שמובאות לעניין

על ידי כח הבלתי בעל גבול, ומאחר שחיות זה מתלבש בכלי המקבל אשר הוא מוגבל איך יהיה בו כח זה. אלא עיקר ההתהוות וקיום הנמצאים הוא על ידי ההמשכה השנית שממנו יתברך, אשר אינו מתלבש בפנימיות הנמצאים, רוצה לומר בחכמתם ובינתם ודעתם ושאר כחות נפשיות שאינן משיגים מהותו ומציאותו כהשגת המוח את השכל, כי הוא כח וחיות בלתי מוגבל אלא הוא אין סוף. כי הוא אור וחיות המאיר מזיו כבודו יתברך, ואין בערך בעלי גבול לתופסו ולהשיגו. והוא המחיה אותם ומוציאם מן האין המוחלט אל היש שהם בו ומעמידם בכל שעה ורגע, ואף על פי שאיננו מושג בפנימיותם, נמצא הוא בהם ומחיה אותם. ובחינה זו הוא הנקרא מקיף בספרי הקבלה, רוצה לומר שאיננו מתלבש בכלי המקבל כי אם ממעל לו ואף על פי כן מחייהו, והוא העיקר. ובחינת החיות המתלבשת בפנימיות, נקרא אור פנימי.

ולגבולות, אלא שבכל זאת הוא חל על מה שקיים בתוך הגבול. למעשה, זוהי שאלה שחוזרת על עצמה בניסוחים שונים ובהקשרים שונים, וכך למשל ישנו עיסוק פילוסופי שלם בשאלת בריאת הריבוי מן האחדות, שבסופו של דבר מגיע לשאלת בריאת המוגבל מהבלתי מוגבל. היו שפתרו את בעיית המעבר הזו בכך שמכיוון שהקב"ה הוא כל יכול הוא מסוגל לעשות גם את זה; אבל עדיין נותרת השאלה כיצד דבר מוגבל וסופי יכול לקבל מהאין סוף.

אלא עיקר ההתהוות וקיום הנמצאים הוא על ידי ההמשכה השנית שממנו יתברך, אשר אינו מתלבש בפנימיות הנמצאים, רוצה לומר בחכמתם ובינתם ודעתם ושאר כחות נפשיות שאינן משיגים מהותו ומציאותו כהשגת המוח את השכל. בספרי החסידות מחלקים בין המוח שהוא כלי גשמי כמו שאר איברי הגוף, לבין השכל שהוא הוויה רוחנית. היחס ביניהם הוא כזה שהמוח הגשמי יכול להשיג את השכל הרוחני, וזהו אותו היחס בין האור הפנימי לאור המקיף: כל

על ידי כח הבלתי בעל גבול. כל מה שנמצא בעולמות שלנו וכל דבר שאנו מגדירים אותו כקיים הוא מוגדר ומוגבל מצד עצמו, כל אחד לפני עניינו ומעלתו – השכל, הנשימה, הנשמה, החיים וכן הלאה. לכן, כאשר מדובר לא רק על הקיום הנוכחי של הנבראים אלא על עצם יצירתם, מדובר למעשה על המעבר מן האין אל היש, וממילא זהו כבר עניין שנוגע לאור שהוא ללא שום גבול; זהו אור שהוא מעבר לגבול המציאות הקיימת, ולכן היש איננו מסוגל להשיג אותו. יוצא, שאמנם האופן שבו ההוויה חיה ומתקיימת הוא האור הפנימי, אבל עצם בריאת והתחלת הקיום נובע מהכוח שהוא 'בלתי בעל גבול'.

ומאחר שחיות זה מתלבש בכלי המקבל אשר הוא מוגבל, איך יהיה בו כח זה. במובן מסוים, הקיום שלנו מורכב משני חלקים, שהם ההוויה ואופני הקיום שלה: הוויה כשלעצמה שייכת למה שנמצא מעבר לגבולות העולם, ואופני הקיום שלה הם מוגדרים ומוגבלים. לפי זה יוצא שיש כאן דבר שהוא מעבר לתחומים

עוֹטֵף אוֹתוֹ מִכָּל צַדְדָיו; אוֹלָם מִנְגֵד, אוֹתוֹ עֵנִיין אֵינְנוּ מִקִּיף אֶת הַשְּׂכָל שֶׁל הָאָדָם מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֵינְנוּ מְשִׁיג אוֹתוֹ, הוּא אֵינְנוּ כוֹלֵל אוֹתוֹ בְּתוֹכוֹ.

מִשָּׁל מִסוּיִם לִיחֹס בֵּין הַפְּנִימִי וְהַמִּקִּיף הֵיא כֹּאשֶׁר אָדָם גְּדוֹל רוּצָה לְלַמֵּד יֶלֶד קֶטָן, וִיכוּלוֹת הַלִּימוּד שֶׁל הַמְּלַמֵּד גְּבוּהוֹת מֵאלוֹ שֶׁל הַתְּלַמִּיד. בְּמִקְרָה כִּזֶּה, כָּל מֵה שֶׁהַתְּלַמִּיד יִבִּין וִיקְבֵּל הוּא הַהֲאָרָה הַפְּנִימִית, שְׂכֵאמֹר הֵיא הַהֲשַׁפְעָה שְׂאוֹתָה נִיתֵן לְהַשִּׁיג; וְכָל מֵה שֶׁנִּמְצָא כְּרַקֵּעַ וְכִבְסִיס לְהַבְנָה שֶׁל הַתְּלַמִּיד, כָּל מֵה שְׂעוֹמֵד בִּיסוּד הַלִּימוּד, הוּא נִחְשָׁב לְמִקִּיף. אִמְנֵם הַחֶלֶק הַזֶּה אֵינְנוּ קִיִּים בְּהַשְׂגָה וּבְתוֹדָעָה שֶׁל הַתְּלַמִּיד, אֲבָל זֶה לֹא שֶׁהַתּוֹכֵן שֶׁבְּמִקִּיף כָּלֵל אֵינְנוּ קִיִּים, אֲלֵא שְׂזוּהֵי הוּוּיָה מִסוּג אַחֵר: הֵיא קִיִּימַת וּמִבְחִינֹת מִסוּימוֹת הֵיא אֲפִילוֹ חֲשׂוּבָה יוֹתֵר מִזּוֹ הַפְּנִימִית. לְדוּגְמָה, אֲפֶשֶׁר לְלַמֵּד יֶלֶד אֶת אוֹתִיּוֹת הַ'א'-ב', שְׂזֵהוּ דָבָר מֵאוֹד מְעִשֵׁי וּמוֹגְבָל; מֵאֲחֹרֵי הָאוֹתִיּוֹת יֵשׁ עֵנִיִּינִים, מֵהוּוּיּוֹת וּבְעִיּוֹת שׂוֹנוֹת, וּמֵה שֶׁמְּלַמְּדִים אֶת הַיֶּלֶד זֵהוּ רַק קֶצֶה הָעֵנִיִּין. לַ'א'-ב' אֵינְ מִשְׁמַעוֹת בְּמִנּוֹתֵק מִכָּל מֵה שְׂעוֹמֵד מֵאֲחֹרָיו, וּבְכָל זֹאת מֵה שֶׁהֵילֵד מְשִׁיג בְּסוּפוֹ שֶׁל דָּבָר זֵה רַק אֶת צוּרַת הָאוֹתִיּוֹת. שׂוֹב, גַּם כֹּאן אֵינְ 'פְּנִימִי' וְ'מִקִּיף' בְּמוֹבֵן שֶׁל פְּנִים וְחוּץ, אֲלֵא בְּמוֹבֵן שֶׁל דְּבָרִים שֶׁמוֹשְׁגִים וּמוֹפְנִים אֲצֵל הַמִּקְבֵּל, וְשֶׁל דְּבָרִים שֶׁהֵם מִחוּץ לְטוּוּחַ שֶׁלוֹ אֲבָל הֵם עֵדִיִּין קִיִּימִים, פּוֹעֵלִים וּמְשַׁפְּיעִים עֲלָיו.

מִבְחִינָה מִסוּימַת, אֲפֶשֶׁר לְהִרְחִיב אֶת הַיִּחְסִים הַלָּלוּ גַם לְמִשָּׁל לִיחֹסִי גוֹף וּנְפֶשׁ, בֵּין הַדְּבָרִים הַמוֹגְדָרִים לְבֵין אֵלוֹ שֶׁהֵם

תְּפַקִּידוֹ שֶׁל הַמוּחַ הוּא לְהַשִּׁיג אֶת הַשְּׂכָל וְאֶת הָאִידֵאוֹת, וְאִם הוּא לֹא יַעֲשֶׂה זֹאת הוּא יִישָׂאֵר כְּלֵי גִשְׁמִי, אֲבָל אֶת עֲצֵם הוּוּיָה שֶׁל הַשְּׂכָל הוּא אֵינְנוּ יִכוֹל לְהַשִּׁיג. כִּי הַקֶּב"ה הוּא כַח וְחִיּוֹת בְּלִתי מוֹגְבָל, אֲלֵא הוּא אֵינְ סוּף. כִּי הוּא אוֹר וְחִיּוֹת הַמֵּאִיר מִזּוֹ כְּבוֹדוֹ יִתְבַרֵךְ, וְלִכֵּן אֵינְ בְּעֶרֶךְ בְּעֵלֵי גְבוּל לְתוֹפְסוֹ וְלְהַשִּׁיגוֹ. וְהוּא הַמְּחִיָּה אוֹתָם וּמוֹצִיאֵם מִן הָאֵינְ הַמוּחְלֵט אֶל הַיֵּשׁ שֶׁהֵם בּוֹ וּמְעַמִּידֵם בְּכָל שְׂעָה וְרַגַע, וְאֵף עַל פִּי שְׂאֵינְנוּ מוֹשֵׁג בְּפְנִימִיּוֹתָם, נִמְצָא הוּא בְּהֵם וּמְחִיָּה אוֹתָם. כִּשֵּׁם שֶׁהַשְּׂכָל נִמְצָא בְּתוֹךְ הַמוּחַ, וְכוּחַ הָרֵאִיָּה נִמְצָא בְּתוֹךְ הָעֵינַן, כִּךְ גַּם כּוּחַ הַהוּוּיָה שֶׁמְּחִיָּה אֶת הַדְּבָרִים נִמְצָא בְּתוֹכָם; אֲלֵא שְׁלִמְרוֹת זֹאת, שׂוּם דְּבָר אֵינְנוּ יִכוֹל לְהַשִּׁיג אוֹתוֹ – כִּשֵּׁם שֶׁהַמוּחַ מְשִׁיג אֶת הַשְּׂכָל, אֲבָל הוּא אֵינְנוּ יִכוֹל לְהַשִּׁיג אֶת הָאֵינְ-סוּף שֶׁמְּחִיָּה אֶת הַשְּׂכָל.

וּבְחִינָה זֹה הוּא הַנִּקְרָא אוֹר מִקִּיף בְּסַפְרֵי הַקְּבֵלָה, שְׂזוּהֵי הַהֲשַׁפְעָה שְׂאֵינְנָה יִכוּלָה לְהִיּוֹת מוֹפְנֵמַת, מִפְּנֵי שֶׁהֵיא מְעַבֵּר לְגְבוּל הַהֲשָׂגָה שֶׁל כְּלֵי הַנְּבֵרָאִים. וּמְדוּעַ הָאוֹר הַזֶּה נִקְרָא 'מִקִּיף'? מִפְּנֵי שֶׁרוּצָה לֹא מְמַעַל שְׂאֵינְנוּ מִתְּלַבֵּשׁ בְּכָלֵי הַמִּקְבֵּל כִּי אִם מִמְּעַל לוֹ וְאֵף עַל פִּי כֵּן מְחִיָּהוּ, וְהוּא הָעֵיקָר. וּבְחִינַת הַחִיּוֹת הַמְּתַלְבֶּשֶׁת בְּפְנִימִיּוֹת, שֶׁהוּא הַחֶלֶק הַמוֹשֵׁג וְשְׂאוֹתוֹ נִיתֵן לְהַקִּיף וְלְהַסְבִּיר, נִקְרָא אוֹר פְּנִימִי. הַדִּימוּי שֶׁל הַמִּקִּיף הוּא אֵינְנוּ שֶׁל דְּבָר שֶׁנִּמְצָא בְּחוּץ לְעוֹמַת הָאוֹר הַפְּנִימִי שֶׁנִּמְצָא בְּפְנִים, אֲלֵא זֵהוּ דִימוּי לְהַבְדִּיל בֵּין מֵה שֶׁנִּכְנַס אֶל תּוֹךְ הַדְּבָרִים וּמוֹשֵׁג עַל יָדָם לְבֵין מֵה שֶׁלֹּא נִכְנַס וּמוֹשֵׁג. כֹּאשֶׁר לְמִשָּׁל אָדָם מְשִׁיג וּמִבֵּין אֵיזָה עֵנִיִּין, אֲפֶשֶׁר לֹא שֶׁשְׂכָלוֹ מִקִּיף אֶת הָעֵנִיִּין, מִבְּחִינָה זֹה שֶׁהוּא מְצוּי בְּתוֹכוֹ וְהוּא

ובלשון הזהר ורעיא מהימנא נקראת 'סובב' ו'ממלא'.

ופנימי נוגע להשפעתו של הקב"ה, ושם שני החלקים נקראים 'סובב כל עלמין' ו'ממלא כל עלמין': זהו ההבדל בין השפעה שהיא מעבר למציאות ושהמציאות איננה יכולה להשיג אותה, למרות שהיא תמצית ההוויה, לבין ההשפעה שמתגלה בתוך הוויה עצמה.

מחוץ לאדם. מהצד הזה, אפשר למשל לראות את תפיסת הרמב"ם שהוזכרה לעיל כתפיסה שעוסקת רק בבחינת האור הפנימי, מפני שהרמב"ם עוסק בהגדרות מסוימות, בעולמות מוסריים מסוימים, אבל הוא איננו מתייחס אל הדברים שהאדם איננו יכול להשיג ועל ההשפעה של הדברים הללו עליו.

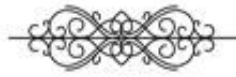
ובלשון הזהר ורעיא מהימנא נקראת 'סובב' ו'ממלא'. כאמור, החילוק בין מקיף

גיליון שבועי עם ביאורי חסידות של הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ זצ"ל

הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ זצ"ל, שנודע במהלך השנים בשל פירושו לתלמוד, היה גם מורה לחסידות. סגנונו הקולח, ישיר והפשוט, מבקש לבאר את תורת החסידות העמוקה באופן נהיר ורלוונטי מתמיד. במשך כשישים שנה מסר הרב שיעור שבועי בחסידות, "חוגי חן למשנת חב"ד", אשר עסק בספרי היסוד של תורת חב"ד.

בגיליונות השבועיים מובאים ביאורים על ספרי 'תורה אור' ו-'ליקוטי תורה', שהם קבצי מאמרי חסידות מעמיקים מאת ר' שניאור זלמן מליאדי - בעל התניא ומייסד חסידות חב"ד - על פי סדר פרשות השבוע. בשיחה חיה ובחן, מבאר הרב את מושגי היסוד והשקפתה של החסידות, ומכניס את פנימיותם של המאמרים אל תוך עולמם ונפשם של הלומדים. השיעורים והגיליונות מכוונים להאיר ולעורר את השומעים לחיות, התלהבות וכנות בעבודת ה'; לתפילה, התמסרות ודבקות בקב"ה.

נשמח לתרומה עבור
המשך הפצת הגיליונות!
תרומה מומלצת: 2 ₪

לקבלת גיליון
שבועי דיגיטלי

המעוניין לקבל את הגיליון בכל שבוע, מודפס או דיגיטלי, מוזמן ליצור קשר:

TalmideiHarav@gmail.com | 055-663-1275

מרכז שטיינזלץ
למד את עמי

